

S.T.G: FEL MYNYCHWR CYSON O'R 'CWPS' FASECH CHI YN DWEUD BOD Y DAFARN YN GANOLOG I HANES CYMRU?

DR. J.D: Wel, roedd yn ganolog i barhad y bleidlais Doriaidd yng Nghymru. Roedd pobl ddim yn or-hoff o ymgyrch ddirwestol y Rhyddfrydwyr. Mae'r gyfrinach o fragu cwrw yn mynd yn ôl i dros 2000 c.c. Y Celtiaid gyflwynodd cwrw i'r darn hwn o'r byd ac mae'n rhan canolog o'r traddodiad Cymreig. Mae cwrw hefyd yn symbol o Brydeindod. Roedd pobl ar y cyfandir yn byw dan system ormesol a Chatholig, ac felly yn yfed gwin, ond roedd hawl gan bobl yfed cwrw ym Mhrydain Ryddfrydol, Brotestanaidd!!!

YMDDEURWYD
AM Y DIFFYG
LLUNIAU YN Y
RHIFYN YMA.

S.T.G. YDYCH CHI 'N CREDU I LLYWELYN II GAEL GORMOD O SYLW AC O GLOD YN HANESYDDOL A GAN GENEDLAETHOLWYR?

DR. J.D. "Mae Dr. Llinos Smith (darlithydd yn CPC Aberystwyth) yn credu bod llywelyn wedi cael ei ddirbrisio. Ceisiodd greu politi yng Nghymru mewn ffordd gweddol ganolog. Mae'r ffaith ein bod yn gorfod arwyddo deisebau o hyd am bethau Cymraeg heddiw yn deillio nôl i'r ffaith i Llywelyn fethu

STG: Ond gellir dadlau'n sinigaidd i Llywelyn ond weithredu fel y gwnaeth, i fod yn Dy-wysog Cymru er mwyn ennill mwy o dir a phwer, yn ddim gahanol i unrhyw arglwydd pŵer arall. Oedd cenedlaetholdeb Cymraeg hyd yn oed yn y cyd-destun syml yr Oesoedd Canol yn bodoli?

DR. J.D. Ie, ond mae'r ffaith fod castell Caerffili mor fawr yn profi fod bygythiad y Cymry wedi eu hysgagi gan Llywelyn yn profi fod pobl yn ymwybodol o'i Cymreictod. 'Nath Gerallt Gymro hefyd roi diffiniad clir o Gymro yn ystod y 12G. Yn fy man i, os oes rhywun wedi cael gormod o sylw, efallai mai Owain Glyndwr yw hwnnw, a hynny ar draul Llywelyn.

S.T.G: Pwy y'ch ehi yn dymuno gweld yn dod yn Arlywydd y Weriniaeth Newydd?

S.T.G.: PWY Y'CH CHI YN DYMUNO GWELD YN DOD YN ARLYWYDD Y WERINIAETH NEWYDD GYMREIG?

DR. J.D.: Fi, rwy'n wedi bwcio'r swydd ers tro. Caerdydd yng Nghastell Caerdydd, tŷ haf yn Dyffryn, Tŷ Tredegar efallai. Na, a dweud y gwir Gwynfor Evans yw'r unig foi i mi. Rwy'n amau y byddai Gwyn Alf Williams yn troi lan i seremoniau mewn 'Donkey Jacket' fel Michael Foot.

S.T.G: OES RHAID I GYMRU AIL DDIFFINIO EI HUN I BARHAU FEL CENEDL?

DR. J.D.: Oes, rwy'n credu bod yn rhaid i ni ail ddiffinio ein hunain i barhau, dy'n ni ddim yn gallu diffinio Cymru yn nhermau Maes Glo'r de mwyach. Mae De Cymru wedi cael ei ddad-ddiwydiannu, cynllun oedd mewn golwg gan Saunders Lewis, ond 'by default' y digwyddodd. Mae'r gwahaniaeth rhwng gwlad a thref yn diflannu yn yr oes hon; allwch chi gael boi yn byw yn Llangeitho yn rhedeg busnes yn Llundain- does dim rhaid i chi byw mewn dinas i redeg busnes nawr.

S.T.G: FYDDWCH CHI YN ARLWYS Y TE NEU 'R LLAETH MEWN YN GYNFAF?

J.D. TE GYNTA O HYD.

S.T.G.: YDYCH CHI, FEL UN O AELODAU CYNNAR CYMDEITHAS YR IAITH GYMRAEG YN CREDU BOD Y GYMDEITHAS WEDI CHWARAE RHAN BWYSIG YN ARBED CYMRU RHAG LLWYBR TRAAIS?

DR. J.D.: Pe na bai C.Y.I.G. wedi llwyddo byddai wedi gadael y ffordd yn glir i lwyddiant yr FWA a mudiadau terfy sgol. Mae weddi gwneud cyfraniad pwysig iawn tuag at heddwch. Ond beth yw mesur llwyddiant? Mae Cymry Cymraeg mewn bro uniaith yn dal i ofni rhoi arwyddion Cymraeg fyny.

S.T.G: MAE GYDA CHI DRI 'BATCHELOR BOY' YN EICH CYFWELD CHI FAN HYN. BLE YN EICH BARN CHI YW'R LLE GORAU YNG NGHYMURU I FYND I CHWILIO AM WRAIG?

DR. J.D.: Wwww!! Neaudd Paentyce-lyn, heb os.

(Tyn yr un araall John, mae clychau arni)!! Roedd yr hanesydd enwog hwnnw, Richard Cobb yn credu bod merched pert iawn y n dod o ardal Llanelli a Rhydaman, roedd e'n argyhoeddiedig bod rhywbeth yn yr ardal.

S.T.G: BETH Y'CHI YN MYND I WNEUD AR ÔL YMDDEOL AC OES GENNYCH CHI NEGES I GLOI?

DR. J.D.: Se ni'n lico bod yn ohebydd gwin Seren Tan Gwmwl ar ôl i fi ymddeol, ond bydde'n well'da f i 'se chi wedi i alw fe yn "Toriad y Dydd" neu "Cwyn yn Erbyn Gorthry mder."

S.T.G.: Dr. John Davies, dmiolch yn fawr iawn.

DR. J.D.: Ooooo!! dan deimlad gyfeillion.

HARRY VIII A LA CERAINT
STANLEY JONES PENNETH SAC

9

S.T.G. YN CYFLWYNO. WILLI P. - "HERETIC A HERIWR"

DR WILLIAM PRICE - PRICEY AR LAFAK GWLAD - GWŶR ARIOESOL A CHARISMATIC, AC UN O'R
 PŴGURAU MWYA RHAMANTUS A GWRHYRFFELGAR YN HANTS CYMRU.

ROEDD 'Y DOC' YN WŶR DEWR A 'GUTSY'. DOEDD E DIN YN MEDDWL LLAI CYR BARNU Y SYSTEM
 CYDEITHASOL A GWANDIO Y CYFRALITH A CHREBYDDO GOMFENSINOL NID DAFAD DI-CYFEIRIAD
 OEDD PRICE, OND HERETIC A HERIWR.

Efallai mai fel y gwyr cymraeg yng Nghymru i losgi corff marw y mae nifer yn cofio'r
 hen Wil. Digon teg, wedi cyfan roedd llosgi plentyn bach pum mis oed o'r enw Iesu Grist,
 (na, nid y 'real thing' pryswm i ychwanegu, ond ei fab ei hun, a elwid ar ol y 'Wain
 Man') yn dilyn o ddaethedd y lleia, yng Nghymru'r ganrif ddiwethaf.

Oherwydd ei weithred, arestwyd Pricey, a bu'r rhaid iddo ymdarog o flaen llys barn.
 Cafodd yr holl fater sylw ar raddfa 'tablodeidd', ac enillodd Wil gefnogaeth y lluoedd
 led-led Frydain. O ganlyniad, fe'i rhyddhawyd ac enillodd ei achos.

Er ei fuddugoliaeth yn y llys, doedd Wil ddim yn ffol cyfundrefnol. Doedd neb yn gallu
 ei gyhuddo o fod yn WR AVERAGE (nid fe oedd y boi gwallt gohu, llygaid glas, 5'9" o dardd,
 32 gwast, y disgwyliech weld ar 'Crimewatch', o bell ffordd.) Roedd ei, heb os, yn wŶr rhyfedd,
 anghyffwrdd, ac yn 'odd-bali' cymdeithasol.

Rhododd bywslais ar y ddaear, y nef, y m ynyddoedd, yr afonydd a'r m ōr. Roedd
 hefyd yn un o'r Vegis cymraeg, "Dylai pobl ddim byta cnaud anffelliad marw," m eiddai
 ac aeth hyd yn oed yn bellach, "Bydd y rhael sy'n ei fwrta yn dechrau ymdwyn fel
 bystffilod."

Wedi iddo adael ysgol doedd ganddo ddim byd i'w wneud ac felly cerddai y mynyddoedd
 yn bellol moeth yn derllen barddoniaeth yn uchel. (Wedi meddal, falle dyle fe fod
 ar 'Crimewatch'). Rhywbeth arall 'doddy' maeth Big Wil oedd gwsgo lan fel menyw

wrth geisio danc i Ffrainc.
 Roedd Big Wil (the tall lad in the middle) yn 'centre forward' i ddm y Siartwyr
 a Chyflawnder oedd ei 'goal'. Cafodd ei ethol yng ngolan torch au un noson yn arweinydd
 arweinydd adran Pontypridd o'r mudiog gan ei fod yn 'frawd da, cryf, anghymhol.'

Roedd yn danbaid dros yr achos, "Heddiw rydym yn ymladd am rhywbeth lle wer wny na 'n
 rhyddid ni' meddai. "am ryddid ein plant a plant ein plant." Efallai mai
 cyfraniad pwysicaf Wil i LYR DYFYNIADAU S.T.G. (a fydd yn eich siopau erbyn y Nadolig)
 y'r hyn a ddwyedodd ar noson 4ydd o Dachwedd 1839 pan orymdeithiodd y Siartwyr am
 Gesnewydd, "Maent wedi cychwyn ar y dafth hir sy'n arwain at Gyflawnder."

OEDD E'N WALLGO?

Aoedd William Price yn wallgo? Oedd e' 'off' i ben? Mae S.T.G. yn cytuno a Gwyn Alf
 Williams, sy'n dweud, "Hyd yn oed os collodd ei synhwyrau erbyn diwedd ei oes, roedd y
 Gymru yr heneiddiodd ynddi yn peri i unrhyw Gymro sensitif goli ei bwyll." "In ōl 'gu'w'
 hanes Gymru, roedd Price yn, "syllwedd arbenig o graff", ymhelli o fod yn orffwll.

Roedd yn wŶr o ysbryd a gmeuthuriad cryf. Parhaodd yn weithredol, mewn wŶy nag un ffordd,
 hyd y diwedd, a daeth yn daf i fab arall pan yn 90 oed. (Ma' rhael pobl yn cael y lwc i
 gwdd-gol) Pan fu farw yn 92 miwydd oed ar 23 Ionawr 1893, llosgwyd ei gorff. Daeth miloedd
 yno i dystio i'r digwyddiad. Bron i ganrif yn ddiweddarach, perfformiodd Cwani theatre o
 Gymru ddrama gerdd yn cofnau'r 'Llosgwr'. Doedd e' ddim yn deyrnged deilwng o bell ffordd
 ...ond o leia' mae pobl yn dal i gofio!

20 BARDY Y BOB Y SHINKIN' A STREIC 19126

The great dream and the
 traitor, and more than all
 the brave, faithful folk.
 He said Da' and
 Shinkin,
 they stood on the kerb on Charing Cross Road
 and shall remember our blood is
 dry.

Bardd ym 19126
 Shinkin, a Streic
 oedd Idris.
 Dai a Shinkin oedd
 ar ym 19126.
 Dai a Shinkin oedd
 ar ym 19126.
 Dai a Shinkin oedd
 ar ym 19126.

The great dream and the
 traitor, and more than all
 the brave, faithful folk.
 He said Da' and
 Shinkin,
 they stood on the kerb on Charing Cross Road
 and shall remember our blood is
 dry.

The great dream and the
 traitor, and more than all
 the brave, faithful folk.
 He said Da' and
 Shinkin,
 they stood on the kerb on Charing Cross Road
 and shall remember our blood is
 dry.

The great dream and the
 traitor, and more than all
 the brave, faithful folk.
 He said Da' and
 Shinkin,
 they stood on the kerb on Charing Cross Road
 and shall remember our blood is
 dry.

The great dream and the
 traitor, and more than all
 the brave, faithful folk.
 He said Da' and
 Shinkin,
 they stood on the kerb on Charing Cross Road
 and shall remember our blood is
 dry.

The great dream and the
 traitor, and more than all
 the brave, faithful folk.
 He said Da' and
 Shinkin,
 they stood on the kerb on Charing Cross Road
 and shall remember our blood is
 dry.

SUT MAE DIFEFNIO DIWYLLIANT ROBLOGAIDD
PHYW OES? WEL I STG TRWY'R FFORDD MAE POBL YN
MYNEGJ EU HUNAIN. S'DA NI DDIM YN FFRYD CANEUON
GWERIN-SUT ALIWN NI, MAE'NT YN RAN O'N HANES A
DIWYLLIANT TORFOL FIN POBL (DIWEDD Y G18 A
DECHPAU'R G19 YN AML H.Y. YR OES 'RHAMANTAIDD'
LLE CAWSANT EU COFNODI). OND RHAI CYFADDE,
DOES PAWR O RAFN A SYLWEDD I GANEUON FFL,

"Dacw'n nghariad i lawr yn y berllan
tw ridl ral ridl radl ro"
PWY SYDD I DDWEUD NAD YW

"We'll burn your houses down
we'll burn your houses down" X29

YN DDIWYLLIANT TORFOL? DOES PAWR O
RAFN I HWN CHWAITH RHAI CYFADDE, OND PWY A
WYR NA FYDD AR FAES Y 'STEDDFOD MEWN CANRIF.

KARMA, CYMRU A CHANU GWERIN

Mae STG yn gweld pwysigrwydd
cofnodi y caneuon gwerin modern yn enwedig y
math chantio / herian. Gofynnwn felly i'n
darllenwyr fod yn rhan o'r ymchwil yma gan
gofnodi y caneuon a'u danfon i'n swyddfa. Mae
llawer o'n caneuon gwerin (a gwisg werin) yn
dod o'r cyfnod rhamantaidd ac fel y dywedwyd
eisioes mynegiant pobl gyffredin mewn un
cyfnod arbennig ydynt. Beth am ail greu cyfnod
gwerin arall. Mae cyn hawsed a gwneud cawl-
berwi-yn-yowdyn. Dyma felly yn ôl croniclewyr
S.T.G. rai o' ganeuon y diwylliant herio yng
Nghymru c.1990. Noder blantos cyn lleied sydd
yn y Cymraeg- newid cymdeithasol, demograffig
a diwylliannol onid e?

1. "We'll burn your houses down" x cymaint
ag sydd angen nes ceir ffeit. Ar y dôn "Those
were the days my friend". Croniclewyd gyntaf
c.1986 yn Aberystwyth.

"Summertime and my house is on fire,
Summertime some xxxxxx burnt it down,
Summertime no more weekends in ~~Dyfed~~/Gwynedd
I might as well xxxv off back to Birmingham"

Ar y dôn 'Summertime' gan Gershwin, geiriau
Cymraeg gan y bardd gwlad Geraint Lovegreen,
c. Haf '85.

• Y 'BANGOR CITY WARFARE SQUAD'
YN YMARFER CYN CHRDD Â'R
'CARDIFF CITY SOUL CREW'!

2. "We'll never be mastered
by no English xxxxxx
la la lala la lalala"
ar y dôn 'Billy the Pink' gan The
Scaffolds - cymdeithas o feirdd yn y '60 au a
sgwennodd un neu ddau gan bop. Credir gan arben-
igwyr i'r geiriau fod o dras Gwyddelig ond
defnyddir gan Gymry hefyd. Clywyd yn gynta gan
y bwrdd golygyddol yn gêm Abertawe vs Torquay,
'play-off' i'r Fedd adran, Haf 1987 ond mae'n
hyn na hyn.

ARWEINIAD

4. "Hogia Cymru, hogia caib a rhaw
Malu'r ***** Saeson mewn i'r baw" X am
lot rhy hir. Ar y dôn 'Henffych Brifardd' a
geir wrthgadeirio neu goroni bardd buddugol
mewn 'Steddfod. Hen gân, anon. (...pw yw Ann).

5. "Hark thou hear the Kaardiff sing
The Swansea ran away
And we will fight for ever more
because of New Years Day"
ar dôn 'Clywch Lu'r Nef yn Seinio'n Un'.
Addasir hefyd gan gefnogwyr Abertawe. Ceir gan
amla mewn gemau 'derby' rhwng y ddwy ddinas
neu hyd yn oed unrhyw gem nad yw'n er yn
hen elyn. Cofnodir yma frwydr orchestol i
Gaerdydd tua 1983.

Ceir hefyd chantio herfeuddiol, yr
un enwoca ymhlith y greats ceir
"Argentina, Argentina"neu
"Archentina, Archentina" mewn gemau
peldroed rhwng Cymru a Lloegr drannoeth y
Rhyfel dros y Falklands.

Dyna ichi felly blantos ganeuon gwerin
ichi gnoi eae cul drostynt - gwaith maes handi
dros y 'swyllian'!

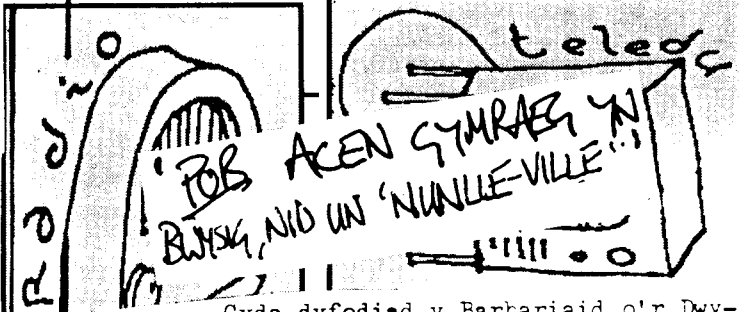
Y FAWR ETO'N CHWIFIO

... ENNILLIAD Y GWYBODAETH I DDAU YN

LLADIN, CYMRAEG A IAITH Y 'BBC'

"PAM BU'R IAITH LADIN FARW?" DYNA GWESTIWN RWY'N SIWR I AMRYW OHONOC OFYN WRTH FYND Â'R CI AM DRO NEU EDRYCH AM RIFAU TRENAU. WEL YN ÔL HANESWYR DYMA UN RHESWM POSIBL DROSTI.

Yn yr ymerodraeth Rufeinig c.300 B.C. - 400 A.D., Lladin oedd iaith gweinyddiaeth a lingua franca'r Ymerodraeth. Ond erbyn diwedd yr Ymerodraeth siaradwyd yn gynyddol ddwy fath o Ladin- y Lladin pur safonol cymleth a ddefnyddiwyd gan y crach a'r intellegensia ac fel iaith weinyddol; a'r iaith lafar- 'vulgar Latin' oedd yn symlach ac yn amrywio o un rhan yr Ymerodraeth i'r llall gan mai iaith y bobl gyffredin oedd hi ond bo'r gagendor yn agor rhwng y dau fath o Ladin ac rhwng gwhanol rannau o'r Ymerodraeth.

Gyda dyfodiad y Barbariaid o'r Dwyrain, y Fandaliad, y Figoths a lot o bobl eraill sy' 'di marw mas, chwalwyd yr Ymerodraeth a gyda hi ei gweinyddiaeth et al. Dinistrwyd felly y rhesymau a'r pileri a gadwau'r iaith Ladin yn bur a'r rheswm iw siarad. Yn ei lle dattlygodd dros dreigl amser megis ieithoedd gwahannol yn hen rannau'r Ymerodraeth o'r 'vulgar Latin' a cymhathiad a ieithoedd lleol frodorol. Datblygwyd felly ieithoedd fel Catalaneg a Ffrangeg.

Yn y stori ddi-ddorol yma mae neges o fath i ni heddiw, er ei fod yn neges gryfach i'r Saesneg a'r Saeson mae hefyd yn neges i'r Cymry ac i'r Gymraeg. Tra bo rhaid cadw rhyw fath o safon i gadw undod a deallusrwydd eang i'r iaith, ni ddylir creu Cymraeg 'pur', mae'n rhaid i'r iaith addasu a newid â'r oes ac hefyd cadw ei gwreiddiau. Mae hyn hyd yn oed yn bwysicach i'r Gymraeg, yn enwedig o gofio'r bygythiad i'r iaith o'r Dwyrain.

Dydym yn STG ddim am weld creu Cymraeg BBC crach fel a geir yn Lloegr. Mae pob acen Gymreig yn bwysig ac a'u gwreiddiau cymdeithasol ac hanesyddol. Dyffryn Aman, Ogwen, Clwyd, Teifi a Taf, dyma Gymru, nid 'Nunlle-ville' y BBC. Dyna pam, pan ddaw'r Chwyldrôd rhaid cael gwared â'r bobl yma, pop pop pop yn erbyn y wal.

Marian Wyn Jones- newyddiadurwraig. Llais oeraidd, di-wraidd ac sy'n swnio fel sychwr gwallt.

Derec Llwyd Morgan- Mr. Pethe. Beth yn enw kipper-ties Islwyn Ffowc Elis yw'r acen 'ma boi? Hollol nauseating a di-wraidd. 'Sdim angen creu esperanto Cymraeg trwy cyfuno iaith y Gogs a'r Hwntws- mae angen i'r Gogs a'r Hwntws ddysgu i ddeall eu gilydd.

Gohebydd Moduro Radio Cymru. Sori boi so ni'n cofio dy enw a smo ni'n becco chwaith. Gyrra nol i dy gynefin nid i'r Nunlle-ville.

Darren Phillips: 3rd Div. cyfryngi, os na cchi'n na bod e chi'n lwcus.

¿ BETH DYGWYDDOCH I ... ? ¿ BETH DYGWYDDOCH I ... ?

Y CHWEDD DIRMOD A GOLLON NI WRTH NEWID DROSOOD O'R CALENDR GREGORAIDD I'R CALENDR JIVLIANAIDD. Na y gŵr?

FFRINDIAU GUTO FFWWC. Roedd chwech yn rhan o'r cynllwyn, a Guto gafodd y clod i gyd. Ond wedi'r cyfan fe oedd, "Yr unig ddyrn i fynychu'r Senedd ag amcanion onest!" A lle mae e' nawr?

Y CI AETH LAN YN SPUTNIK I. Dim ond mynd i'as am walkies aeth e'! Yn ôl ein gohebydd Ffrangig, mae e' mewn pastie mewn archfarchnad yn Ffrainc.

YR HOLL DMYSGOION OUND Y RHEOLI DARNAU O'R ALMAEN CYW 1870.

Y PLA DU. Ynlladd trydydd o boblogaeth Ewrop, ac yna'n diflannu. I ble?

KEITH JARRETT. Chwaraeodd gem arwrdd i Gymru yn erbyn Lloegr tra'n dal yn yr Ysgol. Aeth i Ogledd Lloegr yn fuan wedyn i chwarae Rygbi'r Gynghair. Does neb wedi clywed dim amdano ers iddo gilywed ei fod wedi methu yn ei ymgais i gael rhan y bwi oedd yn chwarae'r accordian yn yr 'Woolpack' yn 'Emmerdale Farm'.

LARRY GRAYSON, RONNIE WILLIAMS A'R INIA? Mater 'doegy' a chymlleth iawn sy'n cael ei ymchwilio gan MFI arbyn doryd. Deud dim, nabod neb!

REI AITHEWYBONT YW "GAREIT" LANSYFFNILL, MńN.....

66 Shwmau na Rheinhalt 99